УДК 342.1; 342.76
Сурков М.Е.
студ. гр. Ю-314 НУ «Запорізька політехніка»

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ, ЩОДО ЗЛОВЖИВАННЯ ОБМЕЖЕННЯМ ПРАВ ЧОЛОВІКІВ НА ВИЇЗД ЗА КОРДОН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В Україні під час дії воєнного стану встановлюються певні обмеження щодо виїзду чоловіків за кордон. Під час дії воєнного стану, виїзд чоловіків віком від 18 до 60 років за межі України забороняється. Ця норма закріплена Указом Президента № 64/2022, а порядок виїзду за кордон — постановою КМУ № 57, також основою для цих обмежень є Закон України «Про правовий режим воєнного стану» та інші нормативно-правові акти, що регулюють мобілізацію та оборону держави [1; 2]. В цьому аспекті актуальним питанням стало подолання корупційних схем, вистроєних на зловживанні по обмеженню прав чоловіків виїзду за кордон на період дії воєнного стану.

З основних положень вищевказаних нормативних актів, щодо обмежень на виїзд, можна виділити вікові категорії чоловіків, яким заборонено виїзд за кордон, це чоловіки віком від 18 до 60 років, які підлягають мобілізації, та існують, відповідно, винятки, а саме виїзд дозволяється: особам, які мають документальне підтвердження непрацездатності або доглядають за особою з інвалідністю; батькам трьох і більше дітей; чоловікам, які мають тимчасовий дозвіл на виїзд через службову необхідність (наприклад, працівники критичної інфраструктури, спортсмени, або інші спеціалісти); особам, які постійно проживають за межами України та мають відповідний документ; особам з обмеженнями щодо служби за станом здоров'я (висновок військово- лікарської комісії).

07 вересня 2023 року на брифінгу ДПСУ, речник державної прикордонної служби України Андрій Демченко пояснив, що виїзд за кордон обмежений для військовозобов'язаних чоловіків та держслужбовців (без

поважних причин), згідно з постановою Кабміну. «На даний момент обмеження стосуються українських чоловіків у віці від 18 до 60 років, а також окремих посад держслужбовців, що чітко визначені в постанові Уряду, яка регламентує «Правила перетину державного кордону» [3].

Обмеження часто переглядаються, в залежності від потреб держави, та розвитку подій на фронті. Протягом дії воєнного стану відбулося послаблення обмеження права на виїзд за межі України для чоловіків призовного віку постановами Кабінету Міністрів України до «Правил перетинання державного кордону громадянами України», так, з березня 2022 року і по теперішній час було прийнято 24 постанови та відповідно внесено зміни до «Правил перетинання державного кордону громадянами України», якими розширено перелік осіб, що мають право на виїзд за межі України.

Обмеження права на виїзд за межі України для чоловіків призовного віку є пропорційним заходом, оскільки завдяки цьому вдається ефективно проводити призов громадян на військову службу під час загальної мобілізації. Відсутність такого обмеження могла б істотно вплинути на спроможність держави забезпечити оборону проти військової агресії російської федерації.

Але заборона виїзду чоловіків призовного віку за кордон спровокувала появу корупційних схем та вигадування різних варіантів виїзду чоловіків за кордон.

26 жовтня 2022 року заступник Голови НАЗК Артем Ситник під час прес-конференції «Виїзд з України в умовах воєнного стану: як усунути корупцію» надав інформацію стосовно схем і ризиків, виявлених насамперед зловживанням навколо системи «Шлях». Це інформаційна система, яка створена та застосовується для того, щоб реєструвати водіїв, які перевозять гуманітарні вантажі. »Ми виявили 8 схем - як відверто протиправних, так і напівлегальних, а також 7 пов'язаних з ними корупційних ризиків. Серед найпопулярніших – виїзд чоловіків через систему «Шлях» в якості водія чи другого водія, фіктивні документи з відомостями про зняття військовозобов'язаних осіб з військового обліку, листи державних органів до Держприкордонслужби, неправомірна вигода причетним посадовим особам тощо», - повідомив заступник Голови НАЗК Артем Ситник [4].

Узагальнюючи інформацію по основним ризикам, можна виділити наступні: одержання неправомірної вигоди суб'єктами господарювання, які мають ліцензію на право міжнародних перевезень пасажирів у статусі водія; використання схеми листів сприяння до адміністрації Держприкордонслужби; зловживання службовим становищем та одержання неправомірної вигоди представниками Держприкордонслужби безпосередньо під час спроби перетину державного кордону чоловіками призовного віку; зловживання впливом, вимагання та отримання неправомірної вигоди

військовослужбовцями Територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, колишніх військкоматів за оформлення, сприяння в оформленні, підробку облікових та інших документів; оформлення підробних документів, зокрема довідки акта огляду МСЕК про встановлення групи інвалідності військовозобов'язаним особам.

З огляду на всі ці корупційні схеми, можна зробити висновок, що для запобігання корупції в умовах воєнного стану треба вжити багато заходів. Для запобігання фальсифікації довідок, зменшення корупційних ризиків та зловживанням службовим становищем, позачергово треба запровадити наступне: чіткі, прозорі та стандартизовані правила, щодо надання дозволів на перетин кордону та виїзд; розробити та опублікувати детальні інструкції та вимоги, які унеможливлять подвійне трактування законодавства; впровадити електронні системи для подачі та розгляду заявок на перетин кордону та виїзд, наприклад, через додаток «Дія», що зменшить контакт громадян з чиновниками та знизить ризик корупційних дій. Також перспективними напрямками роботи щодо подолання корупційної складової може бути впровадження проведення регулярних перевірок роботи прикордонних і військових комісій; впровадження суворих санкції для посадових осіб, які вчиняють корупційні правопорушення, такі як штрафи, звільнення, кримінальна відповідальність; розширення можливостей місцевих органів влади чи комісій для прийняття рішень про виїзд із залученням громадських спостерігачів; втілення механізмів зворотного зв'язку з громадянами, зокрема гарячих ліній для повідомлень про факти корупції.

Всі корупційні схеми працюють тільки тому, що на час воєнного стану, є великий попит в виїзді за кордон чоловіків, які не хочуть воювати. На сьогодні, за нелегальний перетин кордону України посередники вимагають від 10 тисяч до 15 тисяч доларів США. Щоб отримати інвалідність та пройти комісію МСЕК треба заплатити від 3 тисяч до 15 тисяч доларів США.

Одним із засобів подолання і уникнення корупційних схем та поповнення бюджету України може бути впровадження на законодавчому рівні встановлення офіційної залогової суми для виїзду за кордон на обмежений час в період воєнного стану деяких категорій громадян в розмірі суми еквівалентної 15 000 доларів США. За даними австрійського видання Exxpress «ВВС Україна» із посиланням на дані Євростату, на кінець 2023 року з початку повномасштабного вторгнення РФ, з України до європейських країн виїхало 650 тисяч чоловіків, які за віком підпадають під призов. Невідомо скільки з них повернеться потім до України. А гроші, які надійдуть від сплачених сум тих, хто виїхав та не повернувся, могли б вже на 2023 рік дати державі додаткових 9 750 000 000 доларів США. Ці кошти можуть піти насамперед на підтримку армії, збільшення заробітної плати

військовим для мотивування воювати за свою країну, для укріплення обороноздатності країни та інших потреб в воєнний час [5].

Проблема корупційної складової, пов'язаної зі зловживаннями обмеженням права чоловіків на виїзд за кордон під час воєнного стану в Україні, є дуже актуальною. Аналіз цієї теми свідчить про її важливість та необхідність комплексного підходу до подолання зазначених проблем. Вирішення проблеми потребує ефективної взаємодії між органами державної влади та суспільством, дотриманням прав громадян, включно із запобіганням будь-яким зловживанням у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Указ Президента № 64/2022 «Про введення воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення 25.11.2024)
2. Постанова КМУ № 57 «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF#Text (дата звернення 26.11.2024)
3. Брифінг речника ДПСУ. URL: https://suspilne.media/567803-dla-zinok-aki-ta-stanut-na-vijskovij-oblik-z-1-zovtna-viizd-za-kordon-narazi-neobmezenij-dpsu/ (дата звернення 25.11.2024)
4. Прес-конференція заступника Голови НАЗК Артем Ситник «Виїзд з України в умовах воєнного стану: як усунути корупцію». Відеозапис прес-конференції за посиланням: https://youtu.be/KBj-FoVPdHE (дата звернення 25.11.2024)
5. Українська правда. «З початку війни з України до Європи виїхало 650 тисяч чоловіків призовного віку» URL: https://www.pravda.com.ua/news/2023/11/24/7430227/ (дата звернення 27.11.2024)